**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

НАУКОВИЙ ВІСНИК
МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
СЕРІЯ: ПЕДАГОГІКА

2(31)’ 2023

**ЗАСНОВАНИЙ
У ВЕРЕСНІ 2008 РОКУ**

ВИХОДИТЬ ДВІЧІ НА РІК

**ЗАПОРІЖЖЯ
2023**

ISSN 2219-5203

УДК 378 (066)
ББК 74.58
Н 34

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ВЄНЦЕВА Надія – доктор педагогічних наук, професор кафедри менеджменту та адміністрування, Бердянський державний педагогічний університет (Україна);
ВОРОВКА Маргарита – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та педагогічної майстерності, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);
КОЛЕВА Красимира – доктор філології, лектор, Шуменський університет «Єпископ Костянтин Преславський» (Республіка Болгарія);
КОНОВАЛЕНКО Тетяна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання германських мов, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна)
КРУГЛИК Владислав – доктор педагогічних наук, професор кафедри інформатики і кібернетики, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);
КУЧАЙ Тетяна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та психології, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II (Україна);
ЛЯПУНОВА Валентина – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);
МАКСИМОВ Олександр – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри неорганічної хімії та хімічної освіти, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);
НЕЧИПОРЕНКО Валентина – доктор педагогічних наук, професор, ректор, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна);
ПАВЛЕНКО Анатолій – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна);
ПОЗДНЯКОВА Олена – кандидат педагогічних наук, проректор, доцент кафедри спеціальної педагогіки та спеціальної психології, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна);
ПОЗДНЯКОВА-КИРБЯТ'ЄВА Елліна – доктор соціологічних наук, професор, проректор з навчальної роботи, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна);
СЕГЕДА Наталя – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);
ФУНТІКОВА Ольга – доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти, Маріупольський державний університет (Україна);
ЦОКУР Ольга – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри романо-германської філології і методики викладання іноземних мов, Міжнародний гуманітарний університет (Україна);
ШЕВЧЕНКО Юлія – доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна)

РЕДАКЦІЯ

Головний редактор
СЕГЕДА Наталя

Заступник головного редактора
КОНОВАЛЕНКО Тетяна

Відповідальний редактор
ДУБЯГА Світлана

Редактор-перекладач
БАРАНЦОВА Ірина

Коректор
МАДЕНОВА Олена

Комп'ютерна верстка
ОДНОРОГ Тетяна

Адреса редакції
вул. Наукового містечка, 59,
м. Запоріжжя, Запорізька область,
Україна, 69000
e-mail: pedagogy@mdpu.org.ua

Присвячений актуальним проблемам гуманітаризації і гуманізації освіти. Автори розглядають освітні феномени та явища у філософсько-антропологічному вимірі, порушують проблеми творчого розвитку суб'єктів навчання і виховання, висвітлюють концептуальні позиції та експериментальні методики щодо вдосконалення сучасної педагогічної освіти.

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького протокол № 8 від 27.12.2023 р.

http://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv

Входить до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з педагогічних наук (спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки, 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 014 Середня освіта, 015 Професійна освіта відповідно до Наказу МОН України від 02.07.2020 №886.
http://nfv.ukrintei.ua/view/5b1925e27847426a2d0ab4b6

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 14524-3495Р від 15.09.2008 р.
Свідоцтво про державну перереєстрацію
КВ № 22131-12031 ПР від 16.05.2016 р.

© Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2023

ЗМІСТ

ОСВІТА У ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИХ РЕФЛЕКСІЯХ

Баранцова Ірина
Міжкультурний діалог як основа міжкультурної освіти 7
Вертель Антон
Теорія прив'язаності Джона Боулбі як альтернатива психоаналітичним уявленням про ранній соціально-емоційний розвиток дитини....17
Ю Сесілія В., Аткінсон Пол
"На плечах велетнів": сталий мистецький діалог 25
Гапотій Віктор, Шевченко Савелій, Сербаєва Дар'я
Знання права як умова боротьби з правовим нігілізмом 35
Житнік Тетяна
Рекомендації для педагогічних працівників та батьків щодо педагогічної підтримки дітей раннього віку у надзвичайних ситуаціях 41
Кирієнко Олександр, Мединський Сергій
Ретроспектива становлення громадських організацій США, пов'язаних із формуванням здоров'язбережувальних компетентностей дорослого населення....48
Кривонос Ірина, Лемещенко-Лагода Вікторія
Актуальні аспекти викладання іноземної мови в умовах війни в Україні....55
Ляпунова Валентина, Негрій Ірина
Національна ідентичність та можливості її формування засобами мистецтва у дітей старшого дошкільного віку 61
Солонська Альона
Структура феномену патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку....70

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Дьоміна Владислава, Дубяга Світлана
Наочність як засіб підвищення пізнавальної активності дошкільників із порушеннями слуху ..77
Канарова Ольга, Кузнєцова Аліна
Музично-дидактичні ігри та їх значення у розвитку музично-ритмічних здібностей дітей молодшого дошкільного віку 84
Ковальова Ольга, Мартинова-Ганецька Тетяна
Діти з особливими освітніми потребами та їх обдарованість 90
Свириденко Ганна
Розвиток художньо-естетичних інтересів учнів з тяжкими порушеннями мовлення на уроках музичного мистецтва 97
Таган Людмила
Кінезіологічні вправи в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами 103

СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Багрій Тетяна
Мотиваційний аспект музично-виконавської підготовки майбутнього педагога-музиканта....109
Бакіко Ігор, Файдевич Володимир, Ковальчук Володимир
Особливості робочої програми з навчальної дисципліни «Фізичне виховання» для бакалаврів 114
Дюжикова Тетяна, Ніколаєва Юлія, Дюжикова Юлія
Особливості навчання здобувачів охороні праці в умовах дистанційної освіти 119
Максимов Олександр, Кулик Ірина, Дюжикова Юлія
Когнітивні задачі – ключова складова тексту уроків інтегрованих курсів з природничих наук 126

Мільчевська Ганна, Ципак Вікторія
Виправлення порушень мовлення у дітей дошкільного віку у проявах дизартрії 131
Негрій Ольга
Використання інформаційно-комунікативних технологій на музичних заняттях у закладах дошкільної освіти 138
Переверзєва Олена
Методи і прийоми оптимізації диригентсько-хорової підготовки вчителя музичного мистецтва в умовах формальної і неформальної освіти 145
Таган Людмила, Тєплякова Оксана
Важливість консультації логопеда для батьків дітей раннього та дошкільного віку 156
Шевченко Юлія
Сучасна технологія надання допомоги та підтримки дітям з порушеннями слуху 162

АСПІРАНТСЬКІ СТУДІЇ

Рутковський Максим
Форми організації класу на уроках англійської мови 167
Мазур Світлана
Формування цінності моральної автономії підлітків в умовах громадських організацій 178

Відомості про авторів 183

CONTENTS

EDUCATION IN PHILOSOPHICAL AND ANTHROPOLOGICAL REFLECTIONS

Barantsova Iryna
Intercultural dialogue as the basis of intercultural education 7
Vertel Anton
John bowlby's attachment theory as an alternative to psychoanalytic concepts of the early social-emotional development of a child....17
Yu Cecilia W. , **Atkinson Paul**
"On the shoulders' of giants": sustainable art dialogue 25
Hapotii Viktor, Shevchenko Savelii, Serbaieva Daria
Knowledge of law as the condition of the struggle with legal nihilism....35
Zhytnik Tetiana
Recommendations for pedagogical workers and parents regarding pedagogical support of young children in emergency situations....41
Kyriienko Oleksandr, Medynskyi Serhii
A retrospective of the formation of public organizations in the USA associated with the formation of health care competences of the adult population 48
Kryvonos Iryna, Lemeshchenko-Lagoda Viktoriia
Relevant aspects of foreign language teaching during the war in Ukraine 55
Liapunova Valentyna, Nehrii Iryna
National identity and possibilities of its formation through the means of art in children of older preschool age....61
Solonska Aliona
The structure of the phenomenon of patriotic education of children of older preschool age 70

PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY OF THE CREATIVE PERSONALITY DEVELOPMENT

Domina Vladyslava, Dubiaha Svitlana
Visualization as a means of increasing the cognitive activity of preschool children with hearing impairment 77
Kanarova Olga, Kuznietsova Alina
Musical and didactic games and their significance in the development of musical and rhythmic abilities of children of junior preschool age....84
Kovalova Olga, Martynova-Ganetska Tatiana
Children with special educational needs and their talents....90
Svyrydenko Hanna
Development of artistic and aesthetic interests of students with severe speech disorders in music lessons....97
Tahan Liudmyla
Kinesiology exercises in working with children with special educational needs 103

CONTEMPORARY PEDAGOGICAL EDUCATION: PROBLEMS AND PROSPECTS

Bagriy Tetiana
Motivational aspect of music and performance training of the future teacher-musician 109
Bakiko Ihor, Faidevych Volodymyr, Kovalchuk Volodymyr
Features of the work program in the curriculum discipline «Physical education» for bachelors 114
Diuzhykova Tetiana, Nikolaieva Yuliia, Diuzhykova Yuliia
Special features of teaching workplace safety for students in the conditions of distance learning....119
Maksymov Oleksandr, Kulyk Iryna, Diuzhykova Yuliia
Cognitive tasks – a key component of the lesson plan for integrated Natural Science courses 126
Milchevska Hanna, Tsypak Victoria
Correction of speech disorders in children of preschool age in manifestations of dysarthria 131

Nehrii Olha
Implementation of information and communication technologies in music classes in pre-school education institutions 138
Pereverzieva Olena
Methods and techniques of optimizing the conducting and choral training of a music teacher in the conditions of formal and informal education 145
Tahan Liudmyla, Tiepliakova Oksana
The importance of consultation of a speech therapist for parents of children of early and preschool age 156
Shevchenko Yuliia
Modern technology for providing help and support to children with hearing disabilities 162

POST-GRADUAL WORKSHOP

Rutkovskyi Maxim
Forms of class organization in English lessons 167
Mazur Svitlana
Formation of the value of moral autonomy of adolescents in the conditions of public organizations 178

Information about authors 185

УДК 378.018.43:331.45

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОХОРОНІ ПРАЦІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Тетяна Дюжикова, Юлія Ніколаєва, Юлія Дюжикова

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:
Статтю присвячено психолого-педагогічним аспектам упровадження інноваційних форм і методів навчання у процес вивчення студентами навчальних дисциплін з охорони праці.
Зазначено, що навчання працівників і керівників безпечних прийомів роботи, дотримання ними вимог охорони праці, трудового законодавства, надання невідкладної допомоги є ефективним інструментом зниження рівня виробничого травматизму та професійних захворювань. А це безпосередньо залежить від якості підготовки здобувачів закладів вищої освіти з питань охорони праці. Навчальні курси «Охорона праці» (Безпека життєдіяльності та основи охорони праці) та «Охорона праці в галузі», які вивчають студенти закладів вищої освіти, покликані навчити майбутнього фахівця чітко орієнтуватися в загальних і окремих питаннях трудового законодавства, організації безпечної праці в його майбутній професійній діяльності.
На підставі анкетного опитування здобувачів з'ясовано причини недостатнього використання інноваційних технологій і майбутніх перспектив у навчанні з охорони праці в умовах дистанційної освіти. Визначено, якими інтернет-технологіями користуються викладачі під час викладання освітніх компонентів «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», «Охорона праці» та «Охорона праці в галузі». Актуальним завданням діяльності закладів вищої освіти залишається вдосконалення навчання охорони праці шляхом використання в освітньому процесі інноваційних освітніх технологій. Це є особливо актуальним і в умовах дистанційної освіти. З'ясовано, що упровадження інновацій у сферу навчання охороні праці стає можливим за умов виконання певної підготовчої роботи.

Ключові слова:
охорона праці; форми і методи навчання; дистанційна освіта; інноваційне середовище; інтернет-технології.

Resume:
Diuzhykova Tetiana, Nikolaieva Yuliia, Diuzhykova Yuliia. Special features of teaching workplace safety for students in the conditions of distance learning.
The article deals with the psychological and pedagogical aspects of the introduction of innovative forms and methods of teaching in the process of studying workplace safety.
It is noted that teaching employees and managing staff workplace safety, their keeping to the requirements of workplace safety, labor law, as well as providing first aid is an effective tool of decreasing the number of occupational injuries and professional diseases. All these factors depend on the quality training of students in workplace safety. The aim of such courses as "Workplace Safety" ("Life safety and fundamentals of workplace safety") and "Workplace safety in the field of study", which are taken by HEI students, is to teach future specialists to feel confident in general and particular articles of labor law, as well as in the organization of workplace safety in their future professional activity.
On the basis of a questionnaire survey, the authors clarified the reasons for insufficient use of innovative technologies, as well as future prospects in teaching workplace safety in the conditions of distance learning. The article highlights the Internet technologies which teachers use while teaching such educational components as "Life safety and fundamentals of workplace safety", "Workplace Safety" and "Workplace safety in the field of study". The important task of the activities provided by higher education institutions is improvement of teaching "Workplace Safety" by using innovative educational technologies in the educational process. It is especially relevant in the conditions of distance learning. It was determined that the introduction of innovations in the field of workplace safety becomes possible under the conditions of performing certain preparatory work.

Key words:
workplace safety; forms and methods of teaching; distance learning; innovative environment; Internet technologies.

Постановка проблеми. Однією з умов розбудови держави, її сталого соціально-економічного розвитку є трудова активність усіх її членів і, відповідно, гарантування безпеки їхньої праці та життєдіяльності. Як свідчить досвід, жоден із видів діяльності людини (трудова, інтелектуальна, духовна тощо) не є абсолютно безпечним. Сучасна людина живе у світі природних, техногенних, соціальних та інших видів небезпек. На сьогодні додалася і небезпека воєнного стану. Саме тому однією з важливих проблем цивілізації поряд із такими, як міжнародний тероризм, військово-політичні та соціально-релігійні конфлікти, варто визнати проблему захисту працівників від різних негативних впливів, пов'язаних із їхньою професійною діяльністю а також дотримання умов трудового законодавства.

Світовий досвід переконує, що навчання працівників і керівників безпечних прийомів роботи, дотримання ними вимог охорони праці, трудового законодавства, надання невідкладної допомоги є ефективним інструментом зниження рівня виробничого травматизму та професійних захворювань. А це безпосередньо залежить від якості підготовки здобувачів закладів вищої освіти з питань охорони праці. Навчальні курси «Охорона праці» (Безпека життєдіяльності та основи охорони праці) та «Охорона праці в галузі», які вивчають студенти закладів вищої освіти всіх рівнів акредитації, покликані навчити майбутнього фахівця чітко орієнтуватися у загальних і окремих питаннях трудового законодавства, організації безпечної праці в його майбутній професійній діяльності та організації безпечного навчання. Тому актуальним залишається питання щодо форм і методів навчання зазначених освітніх компонентів з урахуванням сучасних вимог розвитку вищої освіти і, зокрема, в умовах дистанційної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню загальних питань охорони праці вчені завжди приділяли значну увагу. Що ж до форм і методів вивчення цієї дисципліни у закладах

вищої освіти, то вони досліджені недостатньо. Сучасні науковці, серед яких Н. Андрусенко, І. Власенко, Т. Дюжикова та багато інших, розглядають загальну проблему дистанційного навчання в закладах освіти як сучасну освітню технологію. Це дає розуміння певних принципів і методів роботи й навчання. Сучасні підходи викладання охорони праці висвітлені у публікаціях В. Курепіна, С. Осипенко, В. Ромашенко, О. Шароватової, Г. Шукалюк, Т. Чорної та ін. Ми ж розглядаємо проблему викладання охорони праці з позиції професійно-предметної підготовки майбутніх фахівців на основі міждисциплінарної інтеграції саме в умовах дистанційного навчання.

Формулювання цілей статті. Визначення готовності здобувачів до використання інноваційних форм і методів у процесі навчання охорони праці у ЗВО в умовах дистанційної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна система освіти, враховуючи великий обсяг знань, повинна гарантувати випуск компетентних фахівців. Вища школа сьогодні має готувати спеціалістів, здатних бачити найбільш перспективні шляхи розвитку науково-технічного прогресу. Забезпечення такого рівня підготовки – вкрай складне завдання, що передбачає усунення протиріччя між традиційними способами навчання та вимогами, що висуваються в нових соціальних, політичних та економічних умовах (Андрусенко, 2017).

В нашій країні охорона праці і безпека життєдіяльності населення, захист господарських об'єктів і національного надбання держави від дії небезпечних та шкідливих факторів – це частина державної політики, національної безпеки і розбудови держави. Загальні завдання та основні напрямки роботи у сфері техногенно-екологічної і воєнної безпеки визначаються законодавством з питань охорони праці, цивільного захисту, промислової безпеки, охорони навколишнього природного середовища, охорони здоров'я, законодавством у сфері національної безпеки та оборони. Одним із шляхів вирішення проблем безпеки людини і охорони її праці є формування нового мислення, що спрямоване на зміну підходів щодо визначення мети, шляхів і методів розвитку цивілізації як необхідного чинника виживання людства (Власенко, 2017).

Відповідно до кваліфікаційних вимог світових стандартів, важливим завданням закладів професійної освіти на сучасному етапі є підвищення якості навчання. Виконання цього завдання зіткнулося з необхідністю видозміни всієї системи організації освітнього процесу; створення в закладах вищої освіти ефективного інноваційного середовища, де заохочується діяльність інноваційних структур, прищеплюються прогресивні нововведення, використовуються перспективні педагогічні технології, де задовольняються потреби особистості в соціальній, культурній сферах, у реалізації власних ідей, у саморозвитку. Інноваційне середовище, яке рішуче впливає на формування і творчий розвиток особистості, охоплює матеріальні та духовні умови власного саморозвитку, внутрішнє середовище учасників інноваційної діяльності, зовнішнє макросередовище та інші фактори. Раціональне використання можливостей інноваційного середовища закладу вищої освіти має здатність значно підвищити якість підготовки фахівців на всіх ступенях професійної освіти (*Там само*).

Освіта та виховання у сфері охорони праці мають забезпечити формування цілісного знання і мислення, необхідних для прийняття обґрунтованих рішень на рівні людини, сім'ї, суспільства, держави. Охорона праці, як і безпека життєдіяльності, є науковометодичним фундаментом для всіх спеціальних дисциплін. Людина, яка володіє знаннями з охорони праці, здатна грамотно і свідомо діяти в умовах небезпеки. Охорона праці – не тільки засіб особистого захисту, це захист особистості, суспільства і держави. Дуже важливим аспектом у вирішенні цього завдання є виховання молоді, спроможної здійснювати професійну діяльність за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій і природних небезпек, формування у здобувачів почуття відповідальності за особисту та колективну безпеку тощо (Ромашенко, 2021).

Мета вивчення освітніх компонентів «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», «Охорона праці» та «Охорона праці в галузі» здобувачами освітньо-професійних програм першого та другого рівнів вищої освіти полягає у формуванні у майбутніх фахівців знань, умінь, навичок та компетентностей для поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду, а також усвідомлення нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці.

У результаті вивчення освітніх компонентів здобувачі вищої освіти до того ж повинні отримати знання й уміння реалізовувати:

- основні позиції міжнародних норм (Євросоюзу, Міжнародної організації праці) та особливостей міжнародного співробітництва в галузі охорони праці;
- особливості соціального партнерства / соціального діалогу в охороні праці;

- вимоги до забезпечення охорони праці в структурі соціальної відповідальності;
- основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі професійної діяльності;
- розподіл функціональних обов'язків з охорони праці керівників і співробітників (установи, організації) у галузі професійної діяльності;
- специфіку охорони праці в галузі професійної діяльності;
- особливості планування заходів та контролю стану охорони праці;
- основні складові інтегрованої системи менеджменту з питань охорони праці;
- особливості порядку державного нагляду і громадського контролю за станом охорони праці;
- аналіз умов праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу;
- основні заходи пожежної профілактики на галузевих об'єктах;
- особливості гарантування безпечної евакуації персоналу;
- засоби гасіння пожеж;
- причинно-наслідкові зв'язки травматизму та професійних захворювань в галузі професійної діяльності;
- порядок розслідування нещасних випадків, розслідування та обліку хронічних професійних захворювань і отруєнь на виробництві, розслідування та обліку аварій, нещасних випадків невиробничого характеру;
- особливості спеціального розслідування нещасних випадків, розслідування інцидентів та невідповідностей;
- принципи соціального страхування від нещасного випадку та професійного захворювання тощо.

Також результатом вивчення освітніх компонентів «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», «Охорона праці» та «Охорона праці в галузі» здобувачами стає комунікація як здатність доводити знання та власні висновки до фахівців та нефахівців, застосовувати основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі професійної діяльності, забезпечувати необхідний рівень охорони праці під час вирішенні професійних завдань, використовуючи систему управління охороною праці на основі знань законодавчо-нормативних положень і вимог, забезпечувати гарантії збереження здоров'я та працездатності працівників у вирішенні професійних завдань, використовуючи нерозривну єдність успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці з урахуванням відповідальності посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку, розкривати специфіку охорони праці в галузі професійної діяльності (Шароватова, & Резніченко, 2022).

Навчальні дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», «Охорона праці» та «Охорона праці в галузі» за своєю суттю є політехнічними, оскільки базуються на знаннях, здобутих із різних галузей і напрямів професійної діяльності (від технічних, природничих, гуманітарних, медичних до юридичних), в умовах різних виробництв. Розумінню питань безпеки праці повинні сприяти заклади освіти та навчальні посібники з охорони праці, основна мета яких – надання об'єктивних базових знань про організаційно-технічні умови безпечного ведення робіт та засоби запобігання аваріям, нещасним випадкам і професійним захворюванням. Навчальні посібники з охорони праці постійно корегуються, оскільки повинні реагувати на зміни діючого трудового законодавства та Закону «Про охорону праці». Типові програми (відповідно і навчальні посібники) навчання охорони праці все більше орієнтуються на організаційні питання, що формалізує сам процес формування відповідальності майбутніх фахівців за особисту і професійну безпеку. Це, в свою чергу, впливає на рівень практичних знань випускників і формування їхніх професійних компетентностей (Курєпін, 2022).

Проведені дослідження (анкетування здобувачів освіти) свідчать про те, що близько 75% студентів другого, третього і навіть старших курсів мають недостатнє уявлення про безпечну професійну діяльність. Аналіз же освітніх стандартів підготовки студентів у педагогічних ЗВО доводить, що в рамках вищої професійної освіти є можливість ефективного спрямування студентів на безпеку професійної діяльності у процесі засвоєння ними знань із навчальних дисциплін «Охорона праці», «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» й «Охорона праці в галузі», потенціал яких недостатньо використовується у вищій школі.

У цьому контексті актуальним завданням діяльності закладів вищої освіти залишається вдосконалення навчання охорони праці шляхом використання в освітньому процесі інноваційних освітніх технологій. Це є особливо актуальним і в умовах дистанційної освіти.

Для виявлення чинників, що перешкоджають виконанню цього завдання, було проведено анкетування, у якому взяли участь 145 студентів денної форми навчання Мелітопольського

державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, які вивчають курси «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі». Результати дослідження, що будуть наведені нижче, виявили певні розбіжності в поглядах респондентів на питання щодо ефективності впровадження інноваційних технологій у навчання охорони праці в умовах дистанційної освіти.

Сучасні дослідники виокремлюють п'ять різних категорій учасників інноваційного процесу відповідно до їхніх дій: новатори – ініціатори інновацій (2,5%); поширювачі – ті, хто готовий докласти максимум зусиль, щоб втілити нову ідею в життя (13,5%); основна маса (рання більшість, яка порівняно швидко сприймає інновацію, так звані «приймаючі» – 34%); консерватори – пізня більшість, яка орієнтується на нові наукові відкриття або винаходи (34%); ті, що спізнилися (скептики) – (16%) (Ватченко, 2021).

Проведене дослідження дало змогу отримати такі дані: однозначно визнано необхідність застосування інновацій у викладанні навчальних дисциплін з охорони праці 58% студентів. Відповідно до наведеної вище класифікації вони належать до групи так званих «приймаючих». 27,5% опитаних студентів уважають за необхідне застосувати лише деякі інноваційні підходи, поєднуючи їх із традиційними методами (лекції, практичні заняття, індивідуальні консультації тощо) на дистанційній платформі Moodle, яка використовується для дистанційного навчання в університеті. Це так звані консерватори. 9,5% респондентів, відповідно до наданих ними відповідей, належать до групи скептиків, а 5% студентів уважають себе некомпетентними в цьому питанні.

Отже, більшість учасників опитування виявила себе достатньо підготовленою до оволодіння різноманітними інноваційними освітніми технологіями та до їх використання в освітньому середовищі. Інші респонденти у кращому разі займають позицію очікування або консервативну позицію, відповідно до яких зміни та проведення істотних серйозних підготовчих заходів, пов'язаних із упровадженням інновацій, не є обов'язковими.

Поширення інформаційних та інтернет-технологій у соціальному та освітньому середовищі загалом якісно покращило ставлення респондентів до них і до можливостей оснащення ними навчального процесу. Понад 62% опитаних студентів IV курсу та І курсу магістратури уважають, що застосування таких технологій дасть змогу зробити процес навчання охорони праці більш зрозумілим і цікавим, а 24% – що це сприятиме зміні традиційних форм і методів навчання.

Водночас, навіть комп'ютерні та інтернет-технології не сприймаються респондентами однаково позитивно: 39% студентів наполягають на тому, що використання ІТ-технологій не змінить суттєво ефективність навчання безпечній праці. Про некомпетентність частки респондентів у питаннях упровадження інновацій у навчальний процес свідчить той факт, що лише 41% із них згодні з тим, що комп'ютерні технології дають можливість студентам ефективно навчатися дистанційно.

Щодо форм навчання, то респонденти надають перевагу традиційним із них – лекціям в аудиторії або на платформі Moodle (46%) (беручи до уваги безпосередню комунікацію викладача і студента); семінарам, на яких розглядаються найбільш проблемні й актуальні питання організації роботи з охорони праці (36%); практичним заняттям із проектуванням можливостей розв'язання різних проблемних ситуацій (18%). Водночас 49% студентів позитивно ставляться до лекцій, записаних на електронних носіях, а 51% надає перевагу діалогу викладача і студента, застосуванню ділових ігор у навчанні, що дає можливість чітко зрозуміти різні аспекти організації безпечної праці.

Специфіка навчання охорони праці зумовлює важливість застосування практико-орієнтованих методів. Однак деякі викладачі з різних причин не використовують ці методи у своїй роботі. Результати опитування свідчать, що лише 32% викладачів приділяють увагу відпрацюванню на практиці набутих студентами знань. Тобто навчання з охорони праці носить здебільшого суто теоретичний характер. Особливо це стосується студентів педагогічних і гуманітарних спеціальностей, які не мають змоги відпрацьовувати конкретні навички за допомогою тренажерів або симуляторів. Однак студенти вважають, що такі навички можна відпрацьовувати за допомогою постановочних відеороликів (41%), але до цього не завжди готові викладачі.

Перевірка знань здобувачів з охорони праці, здебільшого здійснюється у формі тестових завдань. Дуже дієвим для фронтального опитування вважаємо застосунок Plickers. Викладачі часто стикаються з проблемою нестачі часу на занятті. Особливо, коли потрібно перевірити ступінь засвоєння матеріалу з попередньої теми та давати наступну, а в умовах війни не завжди стабільно працює мережа Internet. До переваг цього застосунку можна віднести те, що він дозволяє значно зекономити

час на занятті, оскільки вже під час опитування (тестування) викладач має змогу бачити хто зі здобувачів дає невірну відповідь на запитання, що дозволяє одразу опитати здобувача, з'ясувати проблемні питання та обговорити моменти, які викликали труднощі. Слід зазначити, що використання Plickers на заняттях позитивно впливає на здобувачів (73%), немає такої психологічної напруженості, як під час тестування або усного опитування, атмосфера на занятті є більш довірливою та позитивною, вид такого опитування не викликає жодного дискомфорту. Ідея використання застосунку Plickers не наша власна ідея, а була запозичена в інших ЗВО й довела свою ефективність.

Не менш дієвим вважаємо і використання безкоштовного мультимедійного онлайн-сервісу для створення, спільного редагування та зберігання ресурсів різного типу Padlet, використання якого сприятиме розвитку креативного мислення, більш швидкому засвоєнню матеріалу завдяки наочності та зручності, а також можливості порівнювати різні види діяльності. Для консультацій та надання необхідної інформації ЗВО у будь-який зручний для них час, можна використовувати чат-бот з навчальної дисципліни. Бот можна створювати на основі месенджерів (наприклад, Viber або Telegram) за принципом реакції на ключові слова. Наприклад, за допомогою такого боту здобувачі можуть отримувати посилання на ресурс із лекційним матеріалом, завданнями до семінарських та індивідуальних занять, поясненнями до виконання самостійної роботи, вимогами до оформлення різних видів робіт тощо. Отже, курс «Безпека життєдіяльності та охорона праці», «Охорона праці в галузі» формує у майбутніх фахівців знання і вміння стосовно створення безпечних умов діяльності і життя, сприяє опануванню принципів гармонійного розвитку суспільства, саме тому дуже важливим є використання сучасних інноваційних та інтерактивних технологій у процесі її навчання, що сприятиме удосконаленню методики викладання.

Дані проведеного анкетування свідчать, що у процесі навчання охороні праці більш сучасні методи викладання використовуються значно рідше, ніж традиційні. На нашу думку, це пов'язане з декількома причинами:

- небажання здобувачів і викладачів занурюватися у нові інноваційні технології (простіше працювати за вже існуючими і відпрацьованими формами і методами);
- недостатньою компетентністю здобувачів і викладачів у застосуванні новітніх інноваційних технологій.
- брак часу для вивчення нових застосунків і платформ та їхньої апробації в освітньому процесі.

Застосування інноваційних методів навчання передбачає поєднання в навчальному процесі групових, консультативних і самостійних форм занять. Лише 69% викладачів приділяють належну увагу самостійній роботі студентів із консультаційною підтримкою. Вочевидь, викладачі не використовують повною мірою можливості поповнення й оновлення знань студентів за допомогою інноваційних технологій, оскільки в їхній роботі переважають традиційні стереотипи.

Оцінка викладачами і студентами ефективності різних форм і методів інноваційного навчання та їхній аналіз дають можливість з'ясувати пріоритети обох груп респондентів. Так, на думку і викладачів, і студентів найбільш зручним й ефективним методичним прийомом, який сприяє засвоєнню матеріалу, є розбір практичних ситуацій (67% і 58% відповідно); лекції викладача (63% і 52% відповідно); семінари з найбільш актуальних питань охорони праці (51% і 47%).

Отримані дані, що характеризують ступінь обізнаності респондентів з інноваційними методами навчання, достатньо переконливо свідчать про різний рівень їхнього заглиблення в цю проблему й водночас про недостатню зацікавленість викладачів у її розв'язанні, порівняно з іншими учасниками освітнього процесу.

Загалом думки викладачів і студентів щодо причин, які перешкоджають упровадженню інновацій у навчання охорони праці, здебільшого збігаються. Зокрема, обидві групи респондентів (викладачі – 49,5%, студенти – 54,3%) вважають головною причиною того, що не дає змоги покращити ситуацію в навчанні охорони праці, – недостатню кількість викладачів необхідної кваліфікації, які володіють інноваційними методиками викладання.

Серед інших причин можна виокремити такі:

– низьку мотивацію викладачів (34 %);

– дефіцит якісного методичного інструментарію (22 % викладачів);

– брак відповідної матеріально-технічної бази (21 % викладачів).

Отже, основною причиною того, що перешкоджає впровадженню інноваційних методів навчання охорони праці в освітній процес закладу вищої освіти є дефіцит викладачів, які засвоїли різні методи і форми інноваційного навчання (інформаційні технології, аналіз ситуацій, ігрове моделювання процесу навчання тощо) на такому рівні, який

дає можливість не тільки активно використовувати їх на практиці, а й значно підвищувати якість знань студентів. Підготовку викладачів такого рівня доцільно проводити на базі організацій, які мають досвід застосування інноваційних технологій навчання. У процесі навчання також важливо враховувати спрямованість вищих навчальних закладів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. За нашим переконанням, упровадження психолого-педагогічних інновацій у сферу навчання охорони праці стає можливим за умов виконання такої підготовчої роботи:

– розробки інноваційних технологій, пов'язаних із вивченням конкретних тем з охорони праці;
– забезпечення варіативності змістовної частини навчання охорони праці відповідно до специфіки і спрямованості закладів вищої освіти;
– розробки та впровадження системи мотивації викладачів, що стимулюватиме використання ними інноваційних форм і методів навчання охорони праці;
– розробки та впровадження системи оцінювання ефективності навчання охорони праці.

Список використаних джерел

Андрусенко, Н. В. (2017). Дистанційне навчання в Україні. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару*. Л. Б. Ліщинська (Відп. ред.). Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ. С. 7–9. 4.

Власенко, І. Г. (2017). Впровадження дистанційного навчання – вимога сучасності. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару*. Л. Б. Ліщинська (Відп. ред.). Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ. С. 12–14.

Ромашенко, В. Є. (2021). Особливості викладання навчальної дисципліни безпека життєдіяльності та охорона праці. *Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності людини в сучасному суспільстві: матеріали всеукраїнської науково-теоретичної інтернет-конференції*. Миколаїв: МНАУ. С. 243–245.

Шароватова, О. П., & Резніченко, Г. М. (2022). Особливості викладання освітнього компонента «Охорона праці в галузі» для здобувачів вищої освіти НУЦЗ України. *Сучасні підходи до охорони праці в закладах професійної освіти: Матеріали Усеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ. С. 136–140.

Курєпін, В. М. (2022). Удосконалення викладання дисципліни «Охорона праці» в закладах вищої освіти. *Охорона праці: освіта і практика. Проблеми та перспективи розвитку охорони праці: Зб. наук. праць II Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів та фахівців-практиків та XII Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів*. Львів: ЛДУ БЖД. С. 9–11.

Ватченко, Т. (2021). URL: https://www.nung.edu.ua/sites/default/files/2021-09/%D0%92%D0%B0%D1%82%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BET..pdf

References

Andrusenko, N. V. (2017). Distance learning in Ukraine. Distance learning as modern educational technology: proceedings of inter-university webinar. Ed. by L. B. Lishchynska. Vinnytsia: VTEI KNTEU. P. 7-9. [in Ukrainian]

Vlasenko, I. H. (2017). Introduction of distance learning – a demand of today. Distance learning as modern educational technology: proceedings of inter-university webinar. Ed. By L.B. Lishchynska. Vinnytsia: VTEI KNTEU. P. 12-14. [in Ukrainian]

Romashenko, V. Ye. (2021). Special features of teaching an academic subject of Life Safety and Workplace Safety. Relevant issues of man's life safety in modern society: proceedings of All-Ukrainian Scientific and Theoretical Internet-conference (Mykolaiv, 24 November 2021). Mykolaiv: MNAU. 519 p. P. 243-245. [in Ukrainian]

Sharovatova, O.P., Reznichenko, H.M. (2022). Special features of teaching an educational component "Workplace safety in the field of study" for higher education students of National University of Civil Protection of Ukraine. Modern approaches to workplace safety in institutions of professional education: Proceedings of All-Ukrainian Scientific and Practical Internet-conference: (26 October 2022). Bila Tserkva: Bila Tserkva: BINPO DZVO "UMO" NAPN of Ukraine. P. 136-140. [in Ukrainian]

Kuriepin, V.M. (2022). Improvement of teaching an academic subject "Workplace safety" in higher education institutions. Workplace safety: education and practice. Problems and prospects of workplace safety development: Collection of research works of II All-Ukrainian Scientific and Practical Conference of teachers and specialists-practitioners and XII All-Ukrainian Scientific and Practical Conference of cadets, students, post-graduate students and adjuncts. Lviv: Lviv State University of Life Safety. 213 p. P. 9 - 11. [in Ukrainian]

Vatchenko, T. (2021). https://www.nung.edu.ua/sites/default/files/2021-09/%D0%92%D0%B0%D1%82%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BET.pdf

Відомості про авторів:
Дюжикова Тетяна Миколаївна
dyuzhikova1970@gmail.com
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

Ніколаєва Юлія Володимирівна
nikolaeva-yanish@ukr.net
Мелітопольський державний педагогічний

Information about the authors:
Diuzhykova Tetiana Mykolaivna
dyuzhikova1970@gmail.com
Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

Nikolaieva Yuliia Volodymyrivna
nikolaeva-yanish@ukr.net
Bohdan Khmelnytsky Melitopol

університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

Дюжикова Юлія Юріївна
yulia.diuzhikova18@gmail.com
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

doi: 10.33842/22195203-2023-31-119-125

Матеріал надійшов до редакції 01. 10. 2023 р.
Прийнято до друку 21. 10. 2023 р.

State Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

Diuzhykova Yuliia Yuriivna
yulia.diuzhikova18@gmail.com
Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2023-31-119-125

Received at the editorial office 01. 10. 2023.
Accepted for publishing 21. 10. 2023.

Наукове видання

Науковий вісник
Мелітопольського державного педагогічного університету
Серія: Педагогіка

Випуск XXXI

Матеріали подано мовою оригіналу.

Автори опублікованих матеріалів несуть цілковиту відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.
Рукописи не повертаються.

Підписано до друку 27.12.2023 р. Формат 60х84/8. Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. акр. 20,09. Тираж 300 примірників

Видавець
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Адреса: вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, Запорізька область, Україна, 69000
Тел. (0619) 44 04 64
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції
від 16.05.2012 р. серія ДК № 4324

Надруковано ФО-П Однорог Т.В.
Тел. (098) 243 96 51
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції
від 29.01.2013 р. серія ДК № 4477